mikrofonen i sin hävarm. Denna har apterats på en särskild liten vagn, som dras av ett par arbetare i vita skjortor. Bakerst på denna vagn står ljudingeniören försedd med hörlurar och reglerar ljudet. På den stora vagnen i förgrunden, som dras av minst sju män längs sin speciellt byggda bana, står en kamerakran. Dess ena ände upptages av den stora boxen, som tjänar som motvikt mot kameran. Denna är placerad i kranens andra ände och skymtar t. v. på bilden bakom en strålkastare. Trots det starka kaliforniska solljuset användes nämligen numera artificiellt ljus även utomhus, och det direkta ljuset har som synes utestängts genom ett väldigt solsegel.

En jämförelse mellan de bägge bilderna visar att det — om man bortser från ljudet — i princip icke finns någon skillnad mellan Sjöströms kameraåkning på åkern i Dalarna 1918 och den amerikanske regissören George Stevens' på Hollywoodgatan 1935.

Einar Lauritzen.

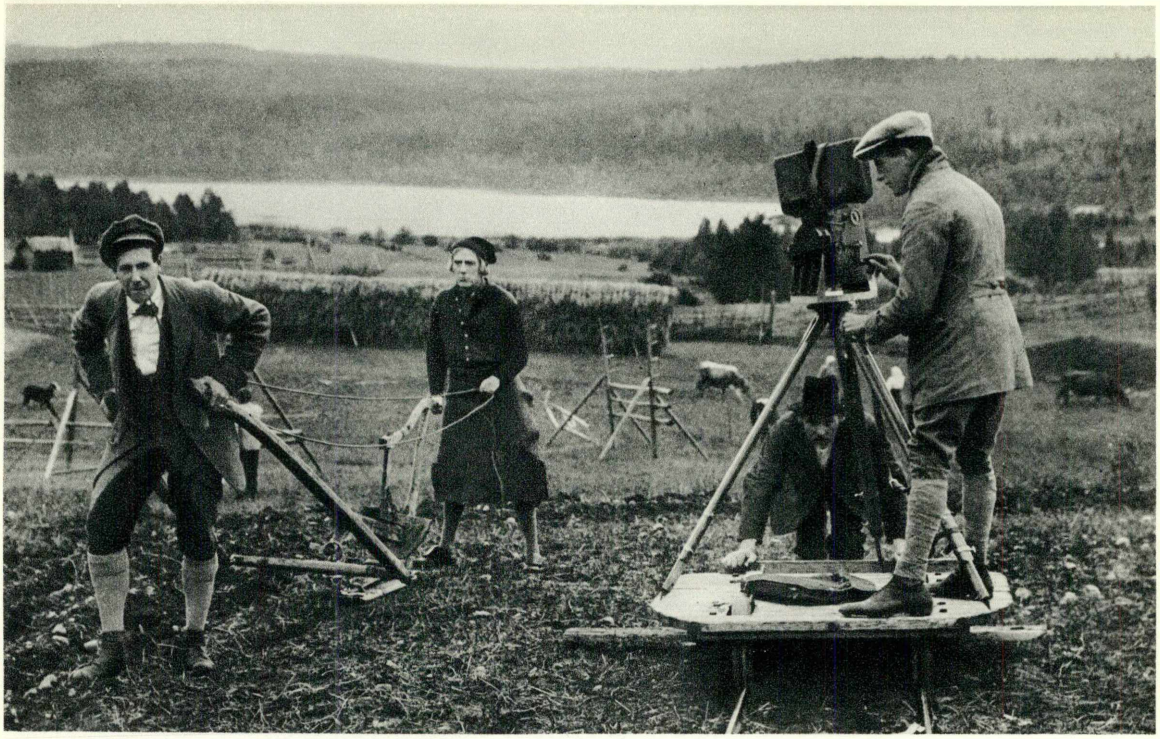
Beklädnadsindustriens historia.

Beklädnadsindustrien är en betydande faktor i det nutida samhället. Den är textilfabrikernas huvudavnämare, dess konsumenter återfinnas inom alla samhällsklasser. Denna industris produktionsvärde uppgick år 1939 till 221 miljoner kronor. Siffran hade på de tio åren 1929—39 fördubblats, vilket torde varit en följd av den helt omvandlande rationaliserings- och industrialiseringsprocess, som konfektionsfabrikernas drift underkastades under 20-talet. Kasta vi en blick tillbaka i tiden, finna vi, att produktionsvärdet under femårsperioden 1896—1900 i medeltal per år stannade vid endast 6 miljoner kronor. Här har med andra ord på några få decennier vuxit upp en svensk industri av betydande mått.

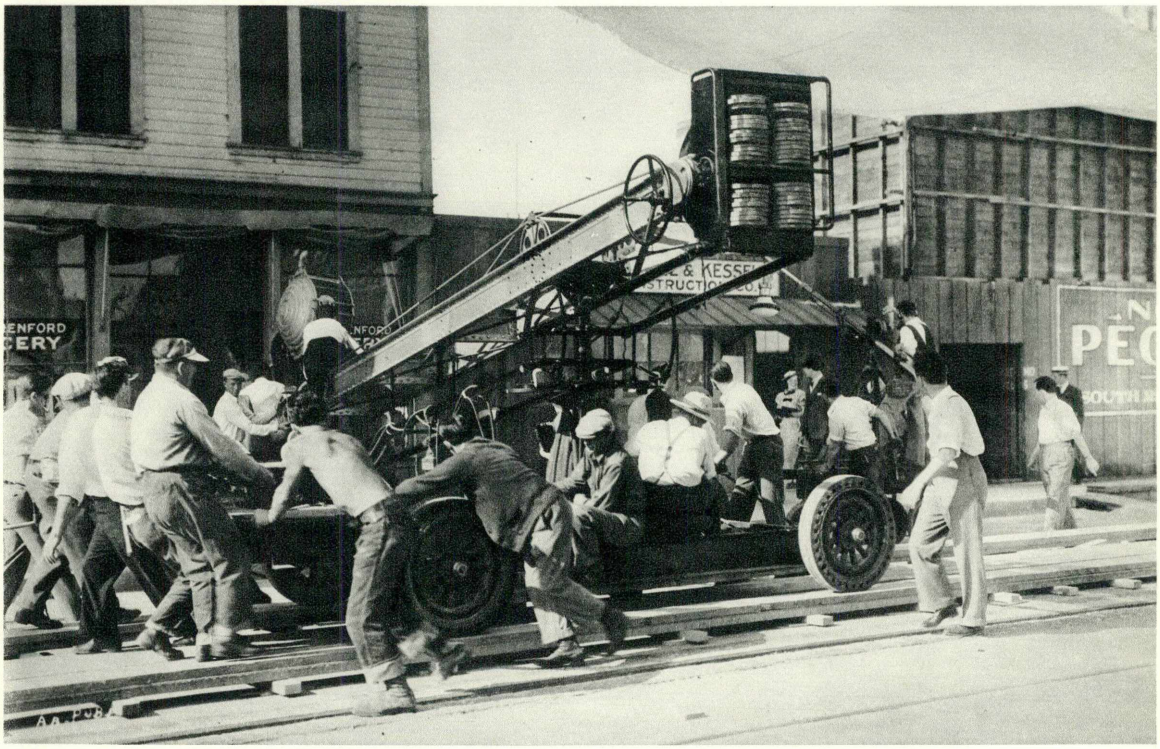
Liksom de flesta av våra industrier har konfektionsindustrien uppstått ur hantverket. Den har grott under skråförordningarnas tidevarv för att i näringsfrihetens hägn träda i dagen. Enskilda svenska män ha givit den kraft till självständig växt och till en för våra förhållanden storartad blomstring. Denna näringsgrens utveckling från handarbete till maskinteknik utgör en först i våra dagar fullbordad process och är ur kulturhistorisk och teknisk synpunkt av stort intresse.

I jämförelse med de övriga under 1800-talet uppkomna industrierna är konfektionsindustrien av ungt datum. Handeln med färdigsydda kläder blev i lag tillåten år 1834. Dessförinnan förekom enligt gamla handlingar en troligen ganska omfattande smyghandel. Tillverkningen skedde hos skräddare, vilka under mellansäsongerna sydde upp en del klädesplagg, ofta av överblivna tyger, »på förlag». År 1834 fick man emellertid i städerna rätt att hålla öppna bodar med färdiga kläder. Engrosförsäljning och tillverkning i partier blev en produkt av den nya tiden. I och med industrialismens genombrott i vårt land, inte minst sågverksindustriens starka frammarsch 1850—70, skapades en för klädfabrikationens alster mottaglig kundkrets. Företag, som uteslutande ägnade sig åt tillverkning av konfektionsvaror, och som anlade verkstäder med symaskiner och vissa specialmaskiner, uppkommo emellertid först mot århundradets slut. Den egentliga konfektionsindustrien kan alltså till viss grad genom uppteckningar av ännu levande personers minnen följas tillbaka till sin begynnelse.

Tekniska Museet har därför ansett det av största värde att, medan tid och

Inspelning i Dalarna med rörlig filmkamera år 1918 av »Ingmarssönerna».

Rörlig filmkamera i Hollywood 1935 vid inspelning av »Vid 19 år».

Modeplansch från 1898. — Ur de arkivaliska samlingar, som erhållits till Tekniska Museet i samband med undersökningen av beklädnadsindustriens historia.

tillfälle ännu finnas, företaga en undersökning av beklädnadsindustrien. Initiativet har tagits av Överingeniör Thure Öberg, A.-B. Junex, och Intendent Torsten Althin. Undersökningen har kommit till stånd genom Konsul John Hjelme-Lundbergs klara blick för ett sådant arbetes betydelse och tack vare hans välvilliga ekonomiska medverkan.

Undersökningen omfattar dels här nedan omtalat uppteckningsarbete, dels insamlande av fotografier, gamla kontorsböcker, handlingar och maskiner för bevarande åt framtiden. För att utföra detta arbete har anställts Fil. Kand. Gertrud Grenander Nyberg.

Till konfektionsindustrien bruka räknas herr-, dam- och barnkonfektion samt vitvaruindustri. Alla dessa har museet medtagit i sin undersökning om beklädnadsindustriens historia, förkortat U. B. I. Som en första etapp har emellertid huvudvikten lagts vid vad man kallar den grövre eller »tunga konfektionen», omfattande tillverkning av kostymer, överrockar samt dam- och barnkappor. I begreppet beklädnadsvaror ingå även pälsar, handskar, huvudbonader, kravatter, skodon och strumpor, men dessas fabrikation ha tills vidare uteslutits. Skoindustrien har ju för övrigt varit föremål för djupt gående forskningar av specialister.

En industri måste skildras från många olika synpunkter för att en allsidig bild skall erhållas av det kulturliv, den skapar, de alster, den producerar och den miljö, den ger åt de arbetande människorna. Dess historia bör skrivas så, att den belyser icke blott förutsättningarna för dess startande, de olika företagen, arbetarnas förhållanden, tillverkningsmetoderna, råvarorna, produkterna utan även skapandet av en kundkrets och utvidgningen av försäljningsorganisationen. Undersökningen har planlagts så, att samtliga dessa frågor skola kunna bli klarlagda. En samling frågor ha uppställts, vilka fördelats på fyra huvudgrupper, och varje grupp har fått sin frågelista.

Första frågelistan upptar frågor rörande beklädnadsindustrien i allmänhet, t. ex.: Vilka voro de första företagarna i Sverige, hur har industrien utvecklats och hur har anseendet, kvaliteten och kundkretsen vuxit? Den andra frågelistan berör de enskilda fabrikerna: När startade firman i fråga, när anskaffades de olika maskinerna och hurudana voro de? Varifrån kommo modellerna, tygerna och tillbehören samt hur skedde försäljningen under olika tider, äro här huvudfrågorna. Den tredje tablån behandlar tillverkningen och här frågas: Hur har arbetet organiserats och av vilka har det utförts, hur har arbetsmetoden, arbetsdagen och lönen under åren förändrats? Den fjärde listan upptar frågor om såväl företagarnas som arbetarnas levnadsförhållanden, deras måltider, fritider och föreningar samt personliga minnen och anekdoter. Varje lista innehåller omkring tjugo punkter, men deras antal kan ökas under arbetets gång. På så sätt har en fast, men samtidigt utvidgningsbar ram skapats omkring ett rikt material.

Systemet har visat sig användbart i praktiken. Undersökningen, som igångsattes den 1. maj 1941, har bedrivits, dels i form av intervjuer med personer, som länge verkat inom konfektionsindustrien eller sålt dess alster, dels genom utsändandet till företagen av ett frågeformulär, som upptar det viktigaste av de fyra frågelistornas innehåll. Vid intervjuerna ha naturligtvis även listorna

använts med urskiljning och med hänsyn till respektive intervjuobjekt. De svar, som inkommit, ha utskrivits i två exemplar, vilka inordnats i arkivkapslar, det ena exemplaret efter de olika fabrikerna, det andra efter frågelistorna, detta för att göra materialet så lättillgängligt som möjligt för forskaren. Skänkta fotografier och handlingar ingå även i arkivet bland resp. fabrikers material. Hittills har ett 70-tal personer intervjuats och omkring 20 fabriker ha insänt skriftligt svar. En tillskärnings- och två knapphålsmaskiner, representanter för de första specialmaskinerna i branschen, ha införlivats med museets samlingar.

Troligen på grund av konfektionsindustriens relativa ungdom ha många firmaledare ännu icke insett värdet av tillvarataget tekniskt och arkivaliskt material. Om Tekniska Museet genom den nu igångsatta undersökningen i någon mån kunnat stimulera fabriksföretagarna till bevarande av material för deras egen historia, vore ett av museets syften med densamma uppnått.

Gertrud Grenander Nyberg.

Judsons originalblixtlås till Tekniska Museet.

Arbetet på klarläggandet av blixtlåsets tidigaste historia har trots ogynnsamma yttre förhållanden i viss mån kunnat fortsättas på Tekniska Museet. Undersökningarna ha inriktat sig på framskaffande av material rörande det tidigaste konstruktionsarbetet samt uppgifter rörande uppfinnarens, Whitcomb L. Judson, person och verksamhet. Tack vare intresserad medverkan av i U. S. A. boende svenskar har även ett värdefullt resultat vunnits, i det att två blixtlås, troligen tillverkade omkring 1896, kunnat överföras till museets numera rätt omfattande samling av dragkedjor och blixtlås.

De båda kedjorna äro konstruktivt varandra fullkomligt lika, men av olika längd och mäta 13, respektive 25 cm. Löparna äro försedda med instansade dateringar: Aug. 19 93 samt Mar. 31 96, tydligen avseende de amerikanska patenten 504.037/38 och 557.207/08, vilka dessa år beviljades Judson. Egendomligt nog överensstämmer dragkedjorna ej med någon av de i dessa patentskrifter återgivna ritningarna, men kunna säkert anses såsom prov på en av de många möjligheter till utformning av häktorganen, som patenten avsågo att täcka.